

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 12. marraskuuta 2021
(OR. en)

13761/21
ADD 3

AGRI 536
AGRIFIN 134
AGRIORG 127

SAATE

Lähettiläjä:	Euroopan komission pääsihteeri, allekirjoittajana johtaja Martine DEPREZ
Saapunut:	12. marraskuuta 2021
Vastaanottaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopan unionin neuvoston pääsihteeri
Kom:n asiak. nro:	SWD(2021) 318 final
Asia:	KOMISSION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA SIDOSRYHMIEN KUULEMINEN - TIIVISTELMÄRAPORTTI Oheisasiakirja asiakirjaan Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle Valmiussuunnitelma elintarvikehuollon ja elintarviketurvan varmistamiseksi kriisiaikoina

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena asiakirja SWD(2021) 318 final.

Liite: SWD(2021) 318 final

Bryssel 12.11.2021
SWD(2021) 318 final

KOMISSION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA
SIDOSRYHMIEN KUULEMINEN - TIIVISTELMÄRAPORTTI

Oheisasiakirja asiakirjaan

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle

Valmiussuunnitelma elintarvikehuollon ja elintarviketurvan varmistamiseksi kriisiaikoina

{COM(2021) 689 final} - {SWD(2021) 317 final}

KOHDENNETUN SIDOSRYHMÄKUULEMISEN TULOKSET, MUKAAN LUKIJEN AVOIMET VASTAUKSET

Sidosryhmien kuuleminen¹ on olennainen osa kuulemisstrategiaa, jolla tuetaan elintarvikehuollon ja elintarviketurvan varmistamista koskevan EU:n valmiussuunnitelman laatimista. Kuulemisen yhteydessä kaikilla EU:n virallisilla kielillä julkaistiin kohdennettu kysely, jonka vastausaika oli 1. maaliskuuta – 3. toukokuuta 2021. Tässä raportissa esitetään yhteenveto saaduista vastauksista.

1. Yleiskuva vastaajista

Kohdennetussa kuulemisessa saatiin 253 vastausta. Suurin osa vastauksista saatiin yksityishenkilöiltä (45 % kaikista vastaajista) ja loput yrityksiltä ja toimialajärjestöiltä tai elinkeinoyhdistyksiltä (38 %) sekä muilta sidosryhmiltä (17 %). Puolet yritysten sekä toimialajärjestöjen ja elinkeinoyhdistysten antamista vastauksista saatiin alkutuottajilta (maatalous-, kalastus- ja vesiviljelyalalta) sekä tuotantopanosten tuottajilta ja puolet elintarvikeketjun muihin vaiheisiin kuuluvilta toimijoilta.

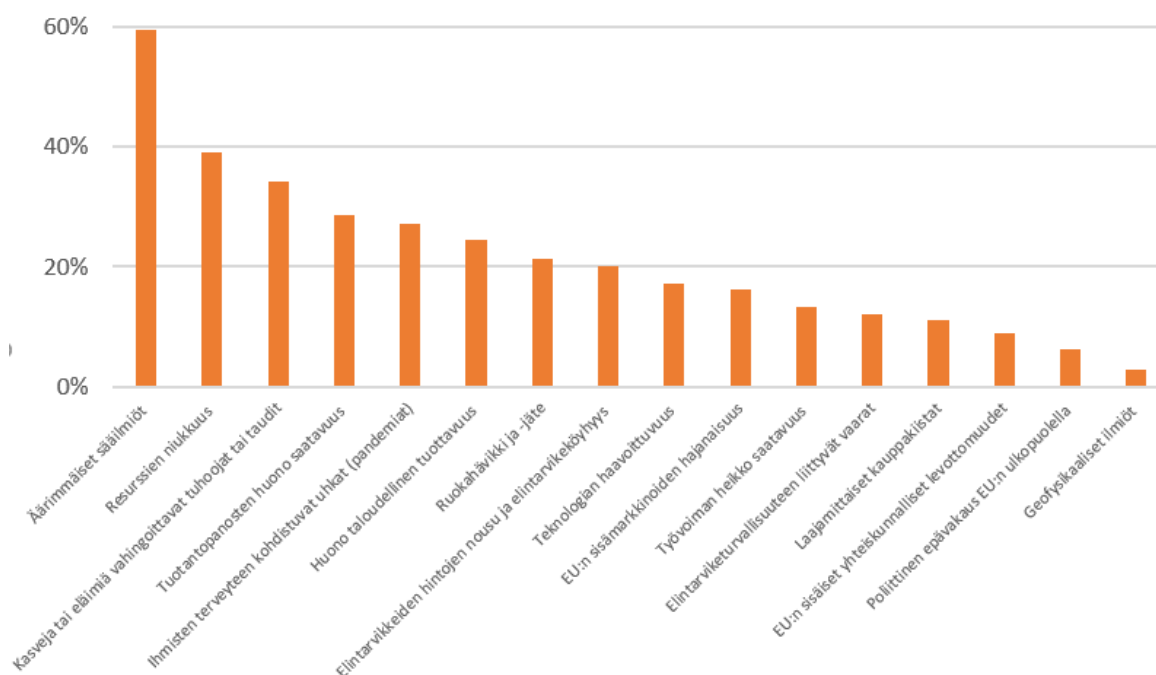
2. EU:n elintarvikejärjestelmien häiriönsietokykyyn sekä riskeihin, uhkiin ja haavoittuvuuksiin liittyvät kysymykset

Suuri osa (34 %) vastaajista arvioi EU:n elintarvikejärjestelmän yleisen häiriönsietokyvyn tasoksi neljä tai viisi asteikolla yhdestä viiteen (jossa viisi tarkoittaa erittäin hyvää häiriönsietokykyä). Yritysten ja toimialajärjestöjen keskuudessa tämä prosenttiosuus oli vielä suurempi (59 %), mikä osoittaa suhteellisen vankkaa luottamusta EU:n elintarvikejärjestelmien kykyyn selvitä kriiseistä. Vain 28 prosenttia vastaajista arvioi EU:n elintarvikejärjestelmän häiriönsietokyvyn huonoksi, ja tätäkin pienempi osuus (5 % yrityksistä ja toimialajärjestöistä) arvioi sen erittäin huonoksi.

Lähes 60 prosenttia vastaajista piti ilmastonmuutosta ja sen seurauksia (sään ääri-ilmiöitä) yhtenä viidestä tärkeimmästä EU:n elintarvikejärjestelmään kohdistuvasta uhkasta. Ympäristö- ja ilmatoriskien lisäksi merkittävinä riskeinä pidetään terveyteen (ihmisten, kasvien ja eläinten terveyteen) liittyviä riskejä sekä riippuvuutta tuotantopanosten ja maatalouden perushyödykkeiden tuonnista. Näiden jälkeen merkittävimpinä pidetyt riskit liittyvät elintarvikkeiden saatavuuteen sekä teknologian haavoittuvuuksiin. Tavaroiden ja ihmisten vapaan liikkuvuuden keskeytymistä, poliittisia ja geopoliittisia näkökohtia ja geofysikaalisia katastrofeja ei pidetä yhtä suurina uhkina. Lisäksi kohdassa ”Muut” luettiin muita uhkia, joita kyselyssä ei mainittu. Tällaisia olivat esimerkiksi maatalouskäytössä olevan maa-alan pieneneminen, tuotantokapasiteetin heikkeneminen kiristyvien ympäristövaatimusten takia sekä väestön ikääntyminen, joka johtaa viljelijöiden ja erityisesti perheviljelijöiden määrän vähenemiseen.

¹ Kuulemisprosessi käynnistyi etenemissuunnitelman julkaisemisella. Etenemissuunnitelmassa esitettiin käsiteltävät näkökohdat, ja sen palautejakso oli avoinna joulukuusta 2020 tammikuuhun 2021 (https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12770-EUn-elintarvikehuolto-ja-elintarviketurva-valmiussuunnitelma_fi).

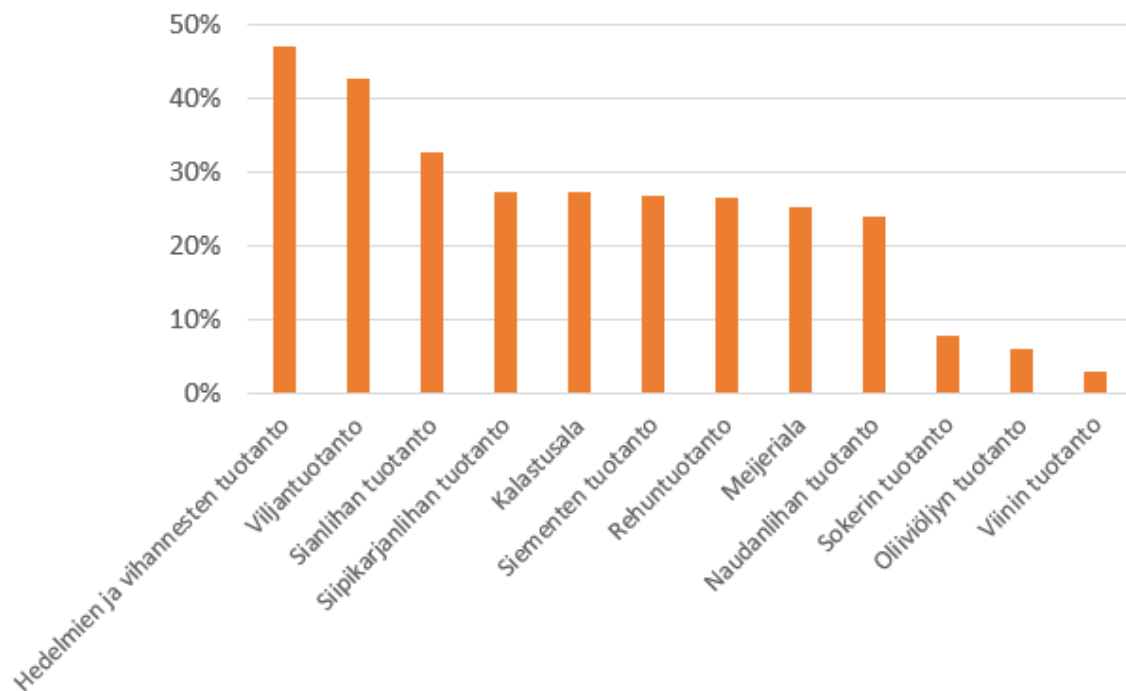
Kaavio 1: Vastaajien valitsemat merkittävimmät EU:n elintarvikejärjestelmään kohdistuvat uhkat (mahdollista valita useampi vaihtoehto)

Kysyttäessä elintarvikeketjun eri vaiheiden haavoittuvuudesta yli 60 prosenttia vastaajista katsoi alkutuotannon olevan tällainen haavoittuva vaihe. Puolet vastaajista piti tuotantopanosten tuotantoa haavoittuvana vaiheena, kun taas kauppaa, kuljetusta, logistiikkaa ja jalostusta haavoittuvina vaiheina piti pienempi osuus (25–40 %) vastaajista. Elintarvikeketjun loppuvaiheiden (vähittäiskauppa ja ravitsemuspalvelut) ei katsota olevan haavoittuvia vaiheita (alle 10 % vastaajista luokitteli ne tällaisiksi).

Riskeille eniten alttiina aloina pidetään hedelmien ja vihannesten tuotantoa sekä viljantuotantoa: yli 40 prosenttia vastaajista katsoi näiden olevan haavoittuvimpien alojen joukossa. Seuraavaksi haavoittuvimpina aloina pidetään lihantuotantoa, kalastusta ja tuotantopanosten (rehun ja siementen) tuotantoa (25–30 % vastaajista piti näitä aloja haavoittuvina), kun taas sokerin, oliiviöljyn ja viinin tuotannon luokitteli tällaiseksi alaksi vain harva (alle 10 % vastaajista).

Kaavio 2: Eniten uhkille alttiina pidetyt alat

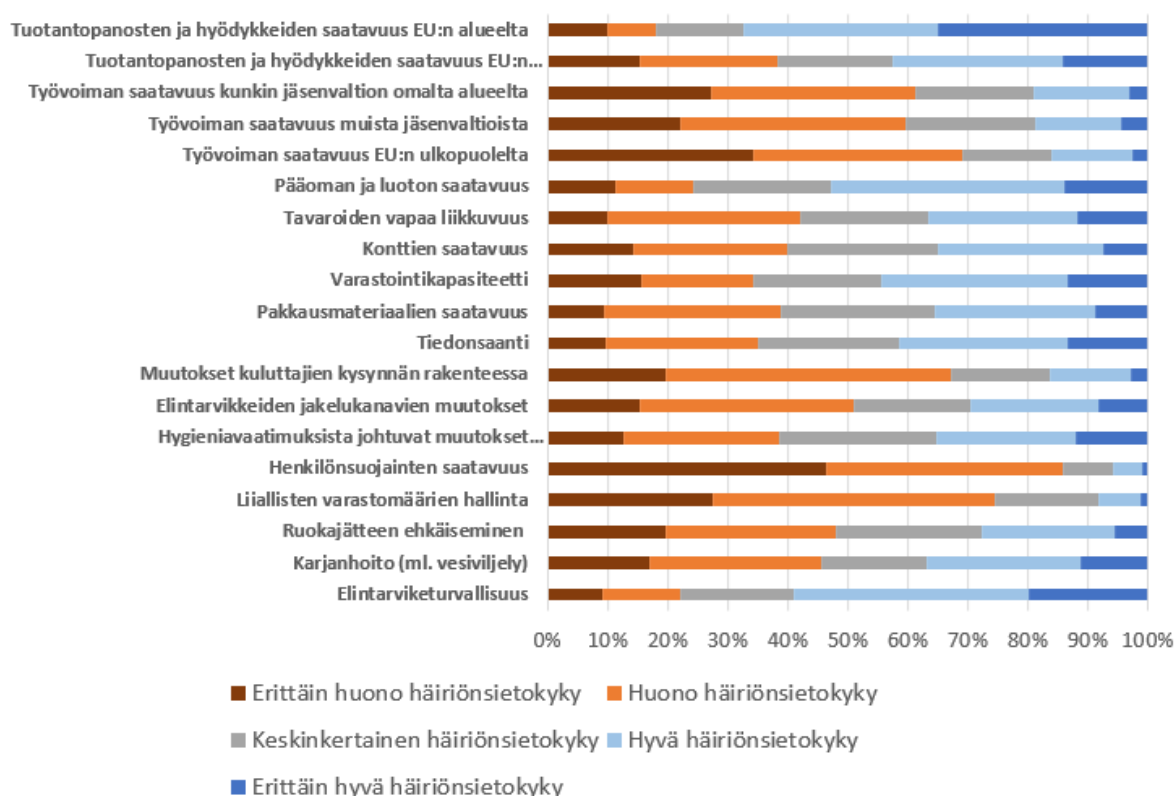
3. Covid-19-kriisistä saatuihin kokemuksiin liittyvät kysymykset

EU:n elintarvikejärjestelmien häiriönsietokyky covid-19-pandemian alkuvaiheessa arvioitiin jokseenkin samanlaiseksi kuin niiden yleinen häiriönsietokyky, jota käsitellään edellä. Vastaajista 35 prosenttia katsoi elintarvikejärjestelmien häiriönsietokyvyn olleen pandemian alkuvaiheessa tasolla neljä (hyvä häiriönsietokyky) tai viisi (erittäin hyvä häiriönsietokyky) asteikolla yhdestä viiteen, ja 25 prosenttia oli sitä mieltä, että häiriönsietokyky oli huono tai erittäin huono.

Tarkasteltaessa tarkemmin EU:n elintarvikejärjestelmien eri osa-alueita elintarvikealan vähiten häiriönsietokykyisinä osa-alueina pidettiin henkilönsuojainten saatavuutta (85 % vastaajista piti tämän osa-alueen häiriönsietokykyä huonona tai erittäin huonona), liiallisten varastomäärien hallintaa (75 %) sekä työvoiman saatavuutta EU:n ulkopuolelta (69 %).

Sen sijaan seuraavien osa-alueiden häiriönsietokyky arvioitiin pääasiassa hyväksi tai erittäin hyväksi: tuotantopanosten (siemenet, rehut, lannoitteet jne.), hyödykkeiden ja maatalouselintarvikkeiden saatavuus EU:n alueelta (67 % vastaajista arvioi tämän osa-alueen häiriönsietokyvyn hyväksi tai erittäin hyväksi), EU:n yleinen elintarviketurvallisuus (59 %) sekä pääoman ja luoton saatavuus (53 %).

Kaavio 3: Vastaajien arvio EU:n elintarvikejärjestelmien eri osa-alueiden häiriönsietokyvystä covid-19-pandemian aikana

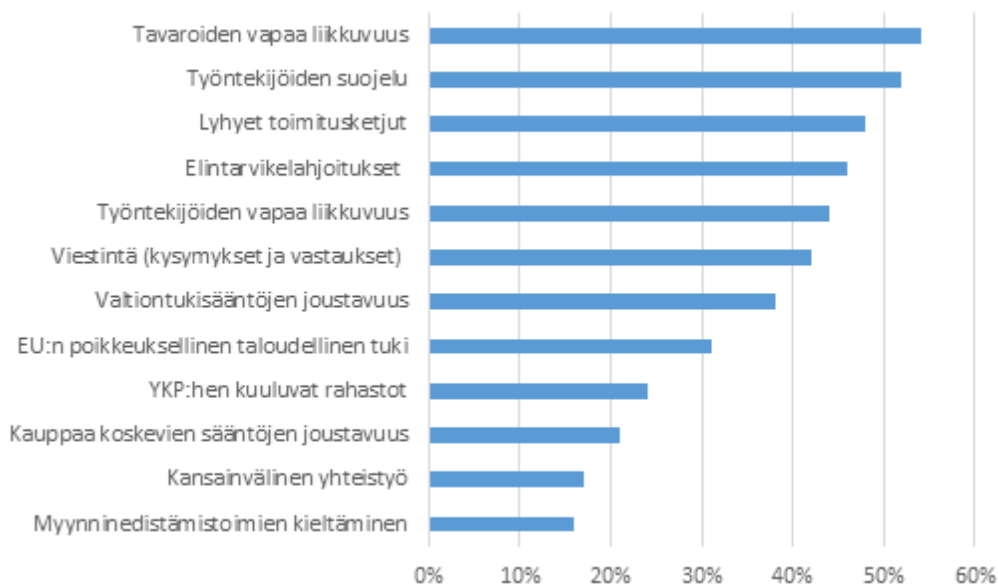
Viranomaisten toimenpiteistä hyödyllisimmiksi (hyödylliseksi tai erittäin hyödylliseksi) covid-19-pandemian alkuvaiheessa arvioitiin seuraavat kolme toimenpidettä:

- (i) sisämarkkinoiden suojaamiseksi toteutetut toimenpiteet, joilla turvattiin tavaroiden vapaa liikkuvuus (vihreitä kaistoja koskeva komission tiedonanto) (54 % kaikista vastaajista piti tätä toimenpidettä hyödyllisenä tai erittäin hyödyllisenä)
- (ii) toimenpiteet työntekijöiden suojelemiseksi toimitusketjun eri vaiheissa (esimerkiksi henkilönsuojainten saatavuus) (52 %)
- (iii) toimenpiteet lyhyiden toimitusketjujen ja/tai paikallisten tai alueellisten elintarvikkeiden tukemiseksi (48 %).

Muita hyödyllisinä pidettyjä toimenpiteitä olivat ylijäämäruoan lahjoittaminen ruokajätteen välttämiseksi, työntekijöiden vapaan liikkuvuuden varmistaminen sekä selkeä viestintä, josta esimerkkinä on elintarvikeeturvallisuutta koskevia kysymyksiä ja vastauksia sisältävä julkaisu². Lisäksi tilapäisesti höllennettyjen valtioneuvostojen mahdollistamaa jäsenvaltioiden tarjoamaa taloudellista tukea piti erittäin hyödyllisenä 38 prosenttia ja EU:n tarjoamaa taloudellista tukea 31 prosenttia vastaajista. Vähittäiskaupan myynninedistämistarjouksia koskevaa kieltoa piti hyödyllisenä pieni osuus vastaajista.

² https://ec.europa.eu/food/system/files/2020-04/biosafety_crisis_covid19_qandas_fi.pdf

Kaavio 4: Arvio viranomaisten covid-19-pandemian aikana toteuttamien toimenpiteiden hyödyllisyydestä (toimenpiteen erittäin hyödylliseksi arvioineiden vastaajien osuus prosentteina)

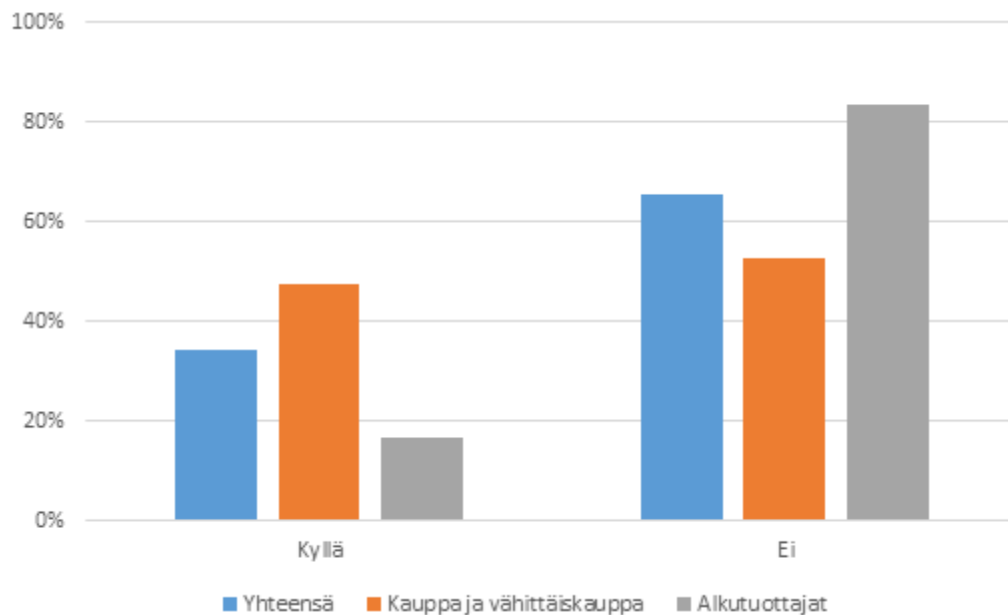
Myös yksityisen sektorin toteuttamia toimenpiteitä pidettiin hyödyllisinä (tätä mieltä oli yli 40 % vastaajista). Tällaisia toimenpiteitä olivat esimerkiksi viestintä ja tiedon jakaminen elinkeinoyhdistysten kautta, yhteistyö viranomaisten kanssa toimitusketjuun liittyvien kriittisten ongelmien tapauksessa, elintarvikeketjun eri vaiheisiin ja samaan vaiheeseen kuuluvien sidosryhmien välinen yhteistyö sekä informaatioteknologian hyödyntäminen kaupankäynnissä (esimerkiksi suoramyynä verkossa tai alustat, joilla ylijäämääruoan lahjoittajat voivat etsiä ruokapankkeja tai muita järjestöjä).

Yrityksen tai toimialajärjestön roolissa vastanneita pyydettiin myös arvioimaan covid-19-pandemian aikana kohtaamiaan vaikeuksia. Yritysten ja toimialajärjestöjen mukaan sekä EU:n sisäisissä että sen ulkopuolisissa kauppavirroissa oli merkittäviä häiriöitä: yli neljännes vastaajista totesi, että tavaroiden siirtäminen rajojen yli sekä EU:n sisällä että sen ulkorajojen yli oli huomattavasti vaikeampaa kuin tavallisesti. Vielä suurempi osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että pandemia vaikutti vähemmän tavaroiden siirtoihin EU:n ulkorajojen yli (vientä ja tuonti) kuin EU:n sisäisiin kauppavirtoihin. Lisäksi merkittäviä vaikeuksia aiheuttivat työntekijöiden (erityisesti kolmansista maista peräisin olevien työntekijöiden, esimerkiksi maatalouden kausityöntekijöiden) liikkuvuus rajojen yli sekä terveyskriisistä johtuvat odottamattomat kustannukset, jotka liittyivät erityisesti suojavarusteiden käyttöön sekä hotelli- ja ravintolapalvelujen ja muiden tämän alan markkinoiden sulkemisesta johtuvaan häiriöön. Vastaajien mukaan myös logistiset (kuljetuksiin liittyvät) ongelmat ja viranomaistiedon tarve aiheuttivat merkittäviä vaikeuksia mutta eivät yhtä yleisesti. Sen sijaan vain pieni osa vastaajista oli sitä mieltä, että tuotantopanosten ja palvelujen (mukaan lukien tiedon) saatavuus, uusien myyntikanavien löytäminen (esimerkiksi verkkokauppa) ja tuotteiden hyödyntäminen muuhun kuin elintarvikekäyttöön tai niiden lahjoittaminen ruokapankkeille aiheuttivat vaikeuksia. Jäsenvaltioiden välisen yhdenmukaistamisen puutetta ei pidetty merkittävänä ongelmana.

4. Varautumiseen sekä EU:n elintarvikehuolto- ja elintarviketurvaa koskevaan valmiussuunnitelmaan liittyvät kysymykset

Yrityksiltä sekä toimialajärjestöiltä ja elinkeinoyhdistyksiltä (joihin viitataan jäljempänä 'toimijoina' ja joita oli 38 % kaikista vastaajista) kysyttiin, olivatko ne laatineet riskinhallinta- tai valmiussuunnitelmaa ennen pandemiaa. Vain kolmannes toimijoista oli laatinut valmiussuunnitelman ennen pandemiaa. Alkutuottajien (viljely ja kalastus) keskuudessa osuus oli tätäkin pienempi, 17 prosenttia. Lähes puolet (45 %) niistä, jotka olivat laatineet tällaisen suunnitelman, pitivät sitä hyödyllisenä tai erittäin hyödyllisenä, ja vain alle kymmenen prosenttia ei pitänyt suunnitelmaa hyödyllisenä.

Kaavio 5: Niiden toimijoiden osuus, jotka olivat laatineet riskinhallinta- tai valmiussuunnitelman ennen covid-19-pandemiaa

Hieman yli puolet (53 %) kyselyyn vastanneista yrityksistä ja toimialajärjestöistä katsoi olevansa hyvin tai erittäin hyvin varautuneita mahdollisiin kriisien aiheuttamiin häiriöihin. Kaupan ja vähittäiskaupan sekä toisaalta alkutuotannon välillä on tässä kuitenkin ero: kaupan ja vähittäiskaupan toimijoista 57 prosenttia arvioi varautumistasonsa hyväksi, mutta vain pieni osuus (26 %) alkutuotannon (viljely ja kalastus) toimijoista katsoi olevansa hyvin varautuneita.

Toimijoiden suhtautuminen riskinhallintaan ja valmiussuunnitteluun todennäköisesti muuttuu pandemian jälkeen erityisesti siten, että ne ottavat huomioon yhä useampia erilaisia riskejä ja uhkia (83 % kyselyyn vastanneista toimijoista) ja määrittävät vaihtoehtoisia myyntitapoja markkinoiden sulkeutumisen tai markkinahäiriöiden varalle (71 %). Myös paikallisen myynnin ja verkkomyynnin edistäminen mainittiin kehitettävänä vaihtoehtoisina myyntikanavina. Lisäksi tuotantopanosten hankintaa koskevien varasuunnitelmien laatiminen sekä investoinnit tutkimukseen ja kehitykseen saivat kannatusta suurimmalta osalta vastaajista. Muita, vähemmän kannatusta saaneita lähestymistapoja olivat vakuutusturvan laajentaminen ja kollektiivisiin rakenteisiin liittyminen (alle 30 % vastaajista kannatti näitä vaihtoehtoja). Vastaajat eivät myöskään

juurikaan maininneet tiedonsaannin lisäämistä, vaan markkinatietojen saatavuuden katsottiin olevan jo nyt hyvällä tasolla.

Kaavio 6: Toimijoiden riskinhallinnan lähestymistapojen muuttuminen covid-19-pandemian jälkeen

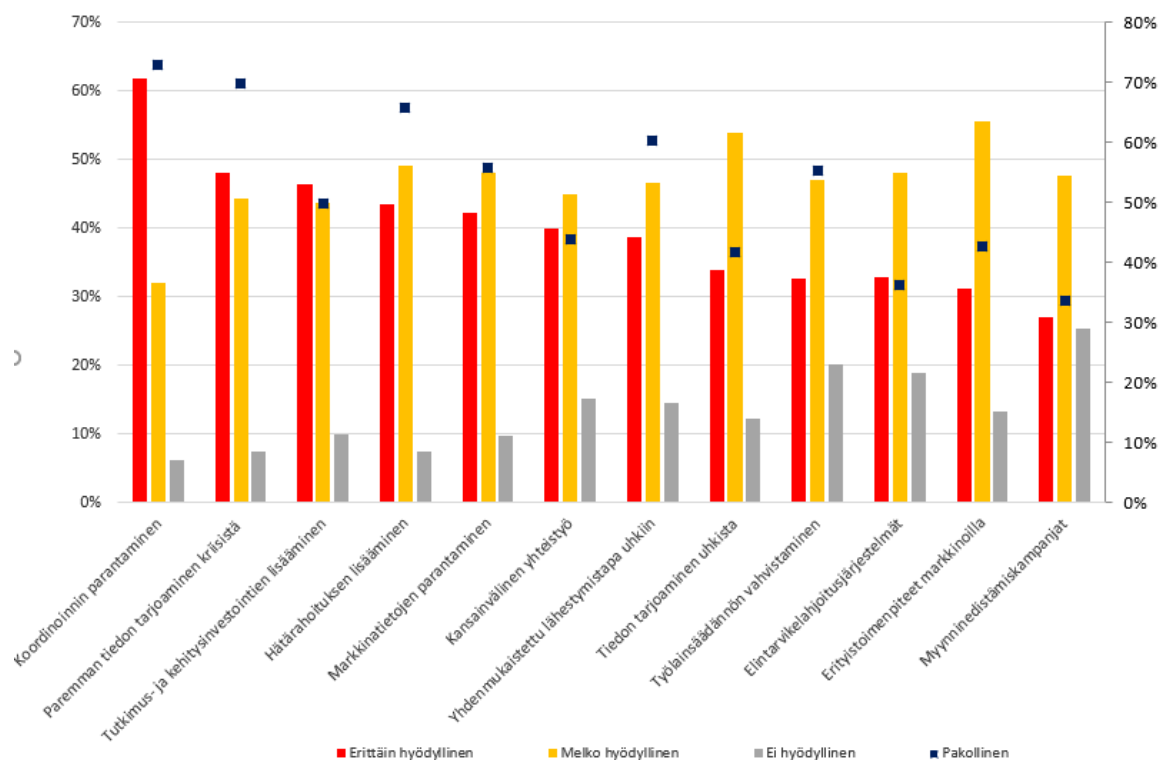

Kysyttäessä vastaajilta, mitkä EU:n toimenpiteet olisivat hyödyllisimpiä varautumisen parantamiseksi, suurin osa (yli 60 %) kaikista vastaajista piti koordinoinnin ja viestinnän parantamista erittäin hyödyllisenä. Muita toimijoiden erittäin hyödyllisinä pitämiä vaihtoehtoja olivat tiedon jakaminen kriisin kehityksestä (tätä piti erittäin hyödyllisenä 48 % vastaajista), markkinoiden kehityksestä (42 %) ja uhkista (34 %). Vielä tärkeämpänä tiedon jakamisen lisäämistä pitivät alkutuottajat. Yhteistyön ja koordinoinnin lisääminen sekä parempi tiedottaminen kriisin kehityksestä ovat ne osat, joilla vastaajat pitivät EU:n tasolla määrättäviä pakollisia toimenpiteitä tarpeellisimpina (yli 70 % vastaajista oli tätä mieltä). Myös hätätilanteissa tarjottavaa rahoitusta sekä tutkimus- ja kehitysinvestointeja pidetään melko hyödyllisinä toimenpiteinä.

Kannatusta saivat myös kansainvälisen yhteisön kanssa tehtävän yhteistyön lisääminen sekä uhkia koskevien lähestymistapojen yhdenmukaistaminen EU:n sisällä. Näistä jälkimmäinen sai kannatusta erityisesti elintarvikkeiden kaupan ja vähittäiskaupan toimijoilta, joista 60 prosenttia arvioi tämän toimenpiteen erittäin hyödylliseksi.

Sen sijaan erityistoimenpiteet markkinoilla, myyinnedistämiskampanjat, työläinsäädännön vahvistaminen ja elintarvikelahjoitusten jatkaminen olivat vastaajien mielestä suhteellisesti vähemmän hyödyllisiä toimenpiteitä.

Kaavio 7: Lisätoimien hyödyllisyys elintarvikehuollon ja elintarvikeeturvan kannalta sekä EU:n tasolla toteutettavien pakollisten toimien hyödyllisyys

Kohdennetun kyselyn vastaajilta kysyttiin myös, mitä osa-alueita elintarvikehuollon ja elintarvikeeturvan varmistamista koskevaan valmiussuunnitelmaan pitäisi sisällyttää. Vastaajille esitettiin luettelo ehdotetuista aiheista, jotka ne pisteyttivät yhdestä viiteen sen mukaan, kuinka tärkeää kyseinen aihe olisi sisällyttää valmiussuunnitelmaan (yksi = ei tärkeä, viisi = erittäin tärkeä). Jäljempänä olevassa kaaviossa 8 esitetään kunkin ehdotuksen keskimääräinen pistemäärä, joka vaihtelee ehdotuksesta riippuen välillä 3,2–4,3.

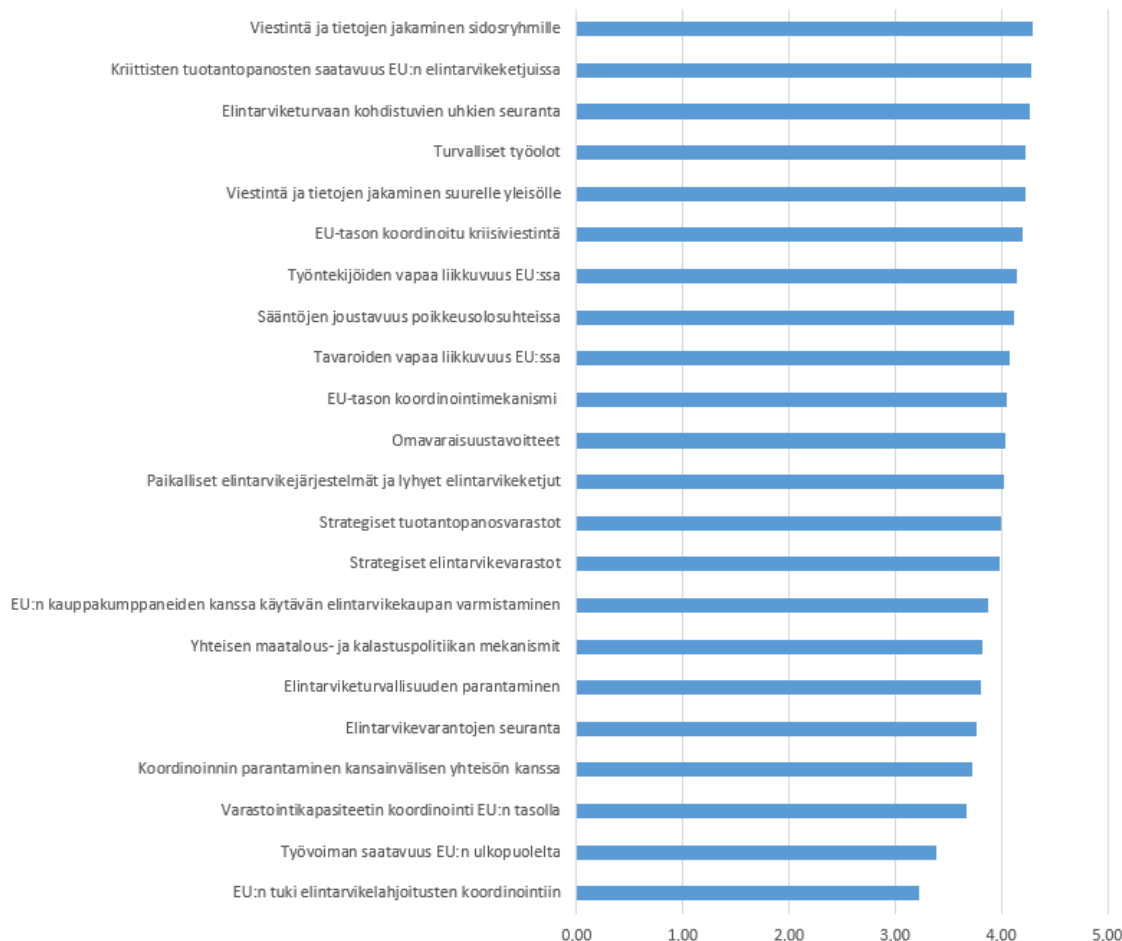
Vastauksissa kärkeen nousi kolme osa-aluetta. Ne olivat

- tarve viestiä ja tarjota tietoa koordinoitusti toimitusketjun toimijoille ja suurelle yleisölle
- haavoittuvuuksien kartoitus, erityisesti tuotantopanosten saatavuutta silmällä pitäen
- työntekijöiden saatavuus ja suojele.

Muita tärkeitä valmiussuunnitelmaan sisällytettäviä osa-alueita olivat esimerkiksi yleinen koordinointimekanismi, tavaroiden vapaan liikkuvuuden säilyttäminen sekä joustavuus sääntöjen ja politiikkojen täytäntöönpanossa kriisiaikoina. Strategisten varastojen ylläpitäminen ja omavaraisuusasteiden seuranta asetettiin tärkeysjärjestyksessä vasta edellä mainittujen osa-alueiden jälkeen. Vähemmän tärkeiksi arvioituja osa-alueita olivat kansainvälinen yhteistyö, varastointikapasiteetin

koordinointi ja ruoan lahjoittaminen, joskin myös näiden osa-alueiden saama keskimääräinen pistemäärä oli vähintään kolme eli ne arvioitiin melko tärkeiksi.

Kaavio 8: Valmiussuunnitelmaan sisällytettäviksi ehdotettujen osa-alueiden saama keskimääräinen pistemäärä (1 = ei tärkeä, 5 = erittäin tärkeä)

5. Yhteenveto vastaajien toimittamista liiteasiakirjoista

Kaikkiaan 23 vastaajaa, joiden joukossa oli kansalaisjärjestöjä, kansalaisyhteiskunnan ryhmiä, valtion laitoksia sekä alan edustajia EU:n jäsenvaltioista ja muista maista (Sveitsistä), täydensi kyselyyn antamia vastauksia liiteasiakirjalla.

Useimmat näitä täydentäviä asiakirjoja toimittaneista kannattivat komission aloitetta ja olivat sitä mieltä, että kaikilla elintarvikeketjun aktiivisilla toimijoilla on tärkeä rooli kriisiaikoina.

Prosessin osalta useissa vastauksissa korostetaan hyvän **koordinoinnin** merkitystä jäsenvaltioiden ja EU:n toimielinten välillä. Tätä varten vastauksissa ehdotetaan, että

- luodaan pysyvä kriisinhallintafoorumi, joka voisi toimia alustana komission, jäsenvaltioiden ja kaikkien elintarvikealan toimijoiden edustajille
- luodaan keskitetty yhteyspiste elintarvikekriiseihin – myös globaaleilla markkinoilla ilmeneviin kriiseihin – liittyvän raportoinnin varmistamiseksi

- kehitetään erityiset menettelytapasäännöt, joissa määritetään muun muassa, miten ja milloin tulee antaa varhaisvaroitus, esimerkiksi yksittäisten elintarvikkeisiin liittyvien vaaratilanteiden erottamiseksi elintarvikekriiseistä
- perustetaan avoin digitaalinen alusta, jolla voidaan jakaa kansallisia ja EU:n tason hyviä kriisinhallintakäytäntöjä
- tehdään yhteistyötä kaikkien rehu- ja elintarvikeketjun sidosryhmien kanssa
- varmistetaan riittävän hyvä valmius havaita elintarvikekriisit varhaisessa vaiheessa ja hallita niitä
- tunnistetaan alakohtainen kriisinhallintaosaaminen ja luodaan verkosto tätä varten, myös kansainvälisellä tasolla ja ottaen huomioon myös elintarvikealan organisaatioiden osaaminen.

Jotkin sidosryhmät painottivat **viestinnän** ratkaisevaa roolia kriisinhallinnassa. Niiden mielestä

- on tarpeen parantaa tieteseen perustuvaa viestintää jäsenvaltioiden ja EU:n taholta
- tarvitaan viestinnän tukipalveluja.

Sidosryhmien vastauksissa mainitaan useita huomioon otettavia seikkoja, joista tärkeimmät ovat seuraavat:

- **Sisämarkkinoiden toiminta**
 - Sisämarkkinoilla ja satamissa tehtäviä rajatarkastuksia pidetään uhkana elintarviketurvalle.
 - Sekä elintarvikkeiden että rehutuotteiden kuljetukseen tarkoitettuja vihreitä kaistoja pidetään olennaisen tärkeinä elintarvikekriisien välttämiseksi.
 - Elintarvike- ja rehuteollisuus on luokiteltava kriittiseksi tai keskeiseksi toiminnoiksi, ja niihin on sovellettava poikkeuksia vapaan liikkuvuuden rajoituksista.
 - Myös kuljetus- ja logistiikkavaiheisiin on kiinnitettävä huomiota: elintarvikkeiden kuljetuksessa ja rahdissa on ollut viiveitä, ja kuljetuskustannukset ovat nousseet.
 - Digitaalisten välineiden laajempi hyödyntäminen, esimerkiksi sähköisten todistusten salliminen, voi sujuvoittaa rajamenettelyjä.
- **Elintarvikehuoltoon ja tuotantopanoksiin liittyvät kysymykset**
 - Rehun kriittisten lisäaineiden valmistajia on tuettava näiden aineiden perusvarastojen kasvattamisessa.
 - Siementen saatavuus on varmistettava myös kriisiaikoina.
 - Vesiviljelytuotantoa on lisättävä EU:ssa merkittävästi.
 - Ihmisravinnoksi käytettävien kasvipohjaisten elintarvikkeiden tuotannon lisäämistä sekä vaihtoehtoisten proteiininlähteiden kehittämistä on tuettava.
 - Joitakin eläinten hyvinvointia koskevia säännöksiä on tiukennettava (muun muassa eläinlääkintähuollon jatkumisen varmistamiseksi kriisiaikoina).
- **YMP ja muut lainsäädäntövälineet**

- Useissa vastauksissa korostettuja keskeisiä tekijöitä olivat hyvin suunnitellut ja kohdennetut YMP:n välineet, talousarviosta varatut riittävät määrärahat, selkeä ja myöhemmin määriteltäviin objektiivisiin kriteereihin perustuva mekanismi välineiden käyttöönottamiseksi sekä joustavuus.
- Valtiontukikehyksen ja kilpailusääntöjä koskevien poikkeusten olisi jätävä tilapäisiksi.
- **Työvoimaan liittyvät kysymykset**
 - Kausi- ja rajatyöntekijät on luokiteltava kriittiseksi henkilöstöksi (jotta varmistetaan heidän pääsynsä työpaikoille).³
 - Viljelijöitä varten luodaan mahdollisuuksia saada vaihtoehtoisia työvoimaa, mukaan lukien houkuttelemalla muilta aloilta työttömiksi jääneitä työntekijöitä.
 - Toimitusketjun työntekijöille tarjotaan suojaruukkeita.
- **Avoimuus**
 - Markkinoiden avoimuus on varmistettava tarjoamalla oikea-aikaista markkinatietoa paniikkiostamisen ehkäisemiseksi ja luottamuksen lisäämiseksi markkinoilla.
 - Viranomaisten ja muiden organisaatioiden, kuten Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen, Maailman terveysjärjestön ja Euroopan tautien ehkäisy- ja -valvontakeskuksen, olisi annettava oikea-aikaisesti luotettavaa tietoa kansanterveyteen liittyvistä kysymyksistä.
 - On kehitettävä edelleen analyysityökaluja, joilla voidaan havaita kriittisten raaka-aineiden mahdolliset saatavuusongelmat, ja suoritettava haavoittuvuusarviointi.
- **Kansainvälistä kauppaa** pidetään yleisesti ottaen osana ratkaisua elintarviketurvan varmistamiseen eikä niinkään osana ongelmaa, ja sen rooli on tärkeä paitsi elintarvikkeiden myös tarvittavien tuotantopanosten saatavuudessa.
 - Maailman kauppajärjestön WTO:n kaupan helpottamista koskeva sopimus on pantava täytäntöön, ja on ylläpidettävä WTO:n sääntöjen mukaisia elintarvikkeiden varmuusvarastoja.
 - Kahden- ja monenväliset kauppasopimukset ovat tärkeässä roolissa elintarvikkeiden kaupan rajoitusten (esimerkiksi vientirajoitusten) minimoimiseksi.

Kyselyyn vastasi useita **elintarvikepakkausten alalla** toimivia tahoja, jotka korostivat elintarvikepakkausten keskeistä roolia.

Sidosryhmät ovat yleisesti ottaen sitä mieltä, että valmiussuunnitelmaa on **päivitettävä jatkuvasti**, että sen on oltava **mukautettavissa kriisin kehittymisen mukaan** ja että kriisien jälkeinen arviointi on äärimmäisen tärkeää.

³ Tämä sisältyy jo [komission tiedonantoon Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden harjoittamista koskevat suuntaviivat covid-19-epidemian aikana](#).